

Csibésznyelv

Az ország házában olyan boszorkákról beszéltek, amelyek nincsenek. Szomorúan olvasom, hogy szapulták a pesti csibésznyelvet, és még szomorúbb vagyok, hogy ez a nyelv, amely pillanatra csak néhány hónapja képzeletében nőtt hatalmasra, alapjában nincs is. Nekünk van panaszkodnivalónk, akiknek a nyelv a kenyérünk. Palettánkról hiányzik a budapesti szín. Évek óta figyelem, hogy igyekszik néhány kitűnő írónk életre kelteni a csenevész csecsemőt, mesterséges légzéssel és makk-kávéval. Sajnos, ez még papíron sem sikerül. Csak az pesti, amit a teremtő tehetségük alkotott, a nyelvük nem pesti. Egyelőre pár festékpöttyünk van, pár rikító jelzőnk, pár jellemző szólásunk, de attól, hogy budapesti argóról beszéljünk, még nagyon-nagyon messze vagyunk. Ha egy mondatot akarunk kipécézni, mutatóba, akkor a hetedik határba kell mennünk, össze kell gereblyéznünk, erőszakos kapcsolatba kell rántanunk a szavakat, mint a levelező-gyorsírás tanárjának, aki csak e betűvel diktálhat, s a *szemész ebédjéről* és közös ismerősünknek, a kedves, rokonszenves *Ede meleg levesé-ről* kénytelen filozofálni. Most a szavak parancsolnak nekünk, és nem mi a szavaknak. Csibésznyelvünknek nem csak a magyarsága gyatra, de a pestiessége is. A szókinca szegényes. Évekkel ezelőtt ki akartam egészíteni azt, amit hallomásból tudok pestiül, és megszereztem két pesti csibészszótárt. Az egyiket egy rendőrtisztviselőtől kaptam, pár litografált papírlap, amelyet a rendőrség a csibészek vallasánál használ. A másik, hitelesebb szószedetet egy törőlmetszett, többször büntetett csibész írta le hegyezetlen ácsplajbásszal, pár koronáért. Ha összevetem a két szótár kincsét, alig találok másfél száz szót. Ennek a kilenctized része német, egytized része pedig magyar és zsidó. Még angol, francia szókra is bukkanok, amelyek – szegények – ki tudja, mikor, ki tudja honnan és miért csöppentek ebbe a credóba. Csak az bizonyos, hogy a formák merevek, nem lehet velük beszélni, mint a párizsi argón, magunkfeledten, hogy ne érezzük állandóan a beszéd feladat voltát is. Nem kell összehasonlítanom a három ujjnyi

vastag londoni vagy párizsi vagy berlini csibészsztárt a vékonypénzű miénkkal, hogy lássuk a szegénységünket. Szavai csak divatosak, de nem váltak a vérünké. Emlékezem, nem is olyan régen minden bohém *dohány*-nak hívta a pénzt. Ma a bohémek a pénzt *pénz*-nek hívják, csak a vidéki családapák beszélnek még *dohány*-ról. Egy nagyon fiatal város dajkanyelve a budapesti argó. Hogy német, azon nincs mit csodálkozni. A város dadája német volt.

Az kétségtelen, hogy a budapesti nyelv megszületik, szükségszerűen meg kell születnie, és az is kétségtelen, hogy ízig-vérig magyar lesz. Hogy nincs fővárosi nyelvünk, annak az az oka, hogy a főváros alig harminc-negyven éve beszél magyarul, s ma még csak selypeg és gagyog. Tilos a beszédhibáit pestiességeknek tekinteni. Különbözik a németből kölcsönzött trópusok nemigen fognak rajta, egy-két nyarat élnek, aztán elpusztulnak. Beletelik két-háromszáz év, amíg kialakul a karakteres budapesti nyelv. Akkor azonban keményen áll a talpán. Mert szükség lesz rá, a város nyargaló vérkeringése teremti meg, az a különbség, amely majd az akkori Andrássy, az akkori Rákóczi út bábéli forgalma és az akkori magyar falu álmos nagyut-cája között mutatkozik. Gyors, villamos, fölényes, epeízű, tüskés nyelv, de magyar. Már van rá néhány jel. Nem, amit a kirakatba biggyesztenek, de amit alig-alig vesznek észre. Budapesti az, hogy a telefonoskisasszonyokat *nagysád*-oljuk, budapesti az, ahogy a trafikoslányokkal évelgünk, budapesti az, hogy a varróleány a nyegle műveltet *nyűvelt*-nek csúfolja, budapesti az, hogy a kalauz Klauzál utca helyett Klauzár utcát, a Kazinczy utca helyett (*per analogiam Dembinszky*) Kazinczky utcát, Rókus helyett Rókuszt kiált, és budapesti az is, hogy a műértő kereskedősegéd Márkus Emmát érzelmesen Márkusznak nevezi. Ezek az emberek tudnak magyarul, de pestiek. Vallom, hogy a mai ideges pesti a hibái mellett is gazdagabban, ízesebben és fűszerebben beszél magyarul, mint az a képzelethíjas kasznár, aki öt-hatszáz szóval beéri. Csak tessék szidni a kávéházi nyelvet. Valaha a csárdák nyelve is savanyú volt, amíg ki nem robbant a csárdából a kiskőrösi zseni. Ma nincs pestibb és magyarabb a kávécsárdánál. Igaz, hogy sok szemét van benne. Csúnya szavai osztódás útján szaporodnak, mint a bacilusok. A méregnek azonban van ellenmérge is.

Abba az ötemeletes bérházba, ahol lakom, három évvel ezelőtt felkerült egy kis Csik megyei parasztlány, a házmester leánya. Juliska. Akkor még néma volt, a csöpp fejében öntudatlanul fölhozta nekünk az erdélyi fejedelmek nyelvét. Amikor beszélni kezdett, egy csomó harmatos, édes szó hullott elénk, később egy egész tájszólás. A pesti lakók mosolyogtak rajta. Csodájára jártak. Nem tudták, hogy magyar nyelvleckeéket vesznek tőle. Juliska mindent elnevezett a maga módjára. Múltkor egy szavát a román

liftestől hallottam, aki dajkálni szokta. A liftes elmondja a szobacicának, a szobacica a fiatalúrának, a fiatalúr beírja az érettségi dolgozatába, a fiatalúrtól megtudja a tanárja, s a bérház háromszáz lakója, a telivér pesti, akivel érintkezik, nem is sejti, honnan-miért ragadt rá. Mi itt a házban már az ő nyelvén beszélünk, Juliska-nyelven. Juliska pedig halad tovább a maga útján és – állami ösztöndíj nélkül is – magyarosít. A kertben, az utcán, a pesti csibészek között teljesíti magasztos misszióját. Drága szavait úgy teszi a pesti óceánra, mint a papírcsónakokat, hadd fújja el a szél, messzemesse. Ha befullad egy-kettő, sebaj, van elég. Biztos vagyok, hogy találkozom még velük hosszú útjukon a csikágói városnegyedben. A ligeti zajban, a terézvárosi kávéházamban, és akkor már nem erdélyi szavak lesznek, de célhoz jutott budapesti szavak, az édes mieink.

Juliska, áldásom kíséri mindegyik szavad.

(*A Hét*, 1914. május 10. – *Nyelv és lélek...*, 29–32. old.)